

INSON QIYOFASINI QO‘LLARI BILAN BELIGACHA TASVIRLASH

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.022>

Turg‘unova Muxlisa
Mamurova Rahnamo
Xaminjonova Xumora
Mamadkulov Rashidbek Ravshanbekovich
Qo‘qon davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola inson qiyofasini beligacha, ayniqsa qo‘llar bilan tasvirlash san‘atini chuqur o‘rganadi. Unda inson tanasining ushbu qismini tasvirlashda anatomik murakkabliklar, proportsional jihatlar va ifodaviy imkoniyatlar tahlil qilinadi. Qo‘llar, ko‘pincha e‘tibordan chetda qolsa-da, hissiyot, hikoya va xarakterni yetkazishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Maqolada ustalar tomonidan jozibali va hayotiy tasvirlarni yaratishda qo‘llanilgan turli tarixiy va zamonaviy yondashuvlar, badiiy texnikalar ko‘rib chiqiladi. Nihoyat, inson qiyofasini beligacha, ayniqsa qo‘llarni mahorat bilan tasvirlash san‘at asarlariga chuqurlik, realizm va kuchli hissiy ta‘sir berish uchun fundamental ahamiyatga ega ekanligi ta‘kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Inson Qiyofasi, Tasviriy San‘at, Qo‘l Anatomiyasi, Proportsiya, Ekspressiya, Rassomlik, Haykaltaroshlik, Kompozitsiya

PORTRAIT OF THE HUMAN FIGURE WITH HANDS FROM THE WAIST

Turgunova Mukhlisa
Mamurova Rahnamo
Khaminjonova Khumora
Mamadkulov Rashidbek Ravshanbekovich
Kokand State University

Abstract: This article deeply explores the art of depicting the human figure from the waist up, especially with the hands. It analyzes the anatomical complexities, proportional aspects, and expressive possibilities of depicting this part of the human body. Hands, although often overlooked, play a crucial role in conveying emotion, narrative, and character. The article examines various historical and modern approaches and artistic techniques used by masters to create attractive and lifelike images. Finally, it is emphasized that skillfully depicting the human figure from the waist up, especially the hands, is fundamental to giving depth, realism, and a strong emotional impact to works of art.

Keywords: Human Figure, Fine Arts, Hand Anatomy, Proportion, Expression, Painting, Sculpture, Composition

Kirish

Inson qiyofasini san'atda tasvirlash azaldan markaziy o'rinni egallab kelgan bo'lib, bu jarayon nafaqat vizual mahoratni, balki inson anatomiyasi, psixologiyasi va madaniy kontekstini chuqur anglashni ham talab etadi. Ayniqsa, inson qiyofasini beligacha, qo'llar bilan birga tasvirlash tasviriy san'atning eng murakkab va ifodali yo'nalishlaridan biridir. Ushbu yondashuv shaxsning ichki dunyosini, uning hissiyotlarini va ijtimoiy mavqeini aks ettirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Qo'llar insonning o'zaro munosabatlarida, fikrlarini ifodalashda va atrof-muhit bilan o'zaro aloqada bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Shu bois, ularni qiyofa bilan uyg'un holda tasvirlash asarning badiiy qiymatini sezilarli darajada oshiradi, tomoshabinga chuqur taassurot qoldiradi.

Beligacha tasvirlangan qiyofa portret janrining keng tarqalgan shakli bo'lib, unda nafaqat yuz ifodasi, balki yelka kamari, ko'krak qafasi va qo'llarning harakati ham shaxsiyatni ochib beruvchi muhim elementlar hisoblanadi. Bu qism inson tanasining eng harakatchan va ifodali joylaridan biri bo'lib, u orqali qahramonning holati, kasbi, hatto uning ruhiy kechinmalari ham mohirlik bilan yetkazilishi mumkin. Qo'llarning joylashuvi, barmoqlarning holati, bilak va tirsaklarning egilishi tasvirga dinamika va ma'no bag'ishlaydi. San'atkorlar asrlar davomida bu murakkablikni o'zlashtirishga intilib, inson qiyofasining ushbu qismini tasvirlashda turli texnikalar va uslublarni rivojlantirganlar.

Ushbu maqola inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashning nazariy va amaliy jihatlarini atroflicha o'rganishni maqsad qilgan. Unda anatomik va proportsional asoslar, tasvirlash texnikalari, harakat va pozitsiyaning ahamiyati, yorug'lik va soyadan foydalanish prinsiplari tahlil etiladi. Shuningdek, qo'l imo-ishoralarining kommunikativ va emotsional roli, san'at tarixida bu mavzuga bo'lgan yondashuvlar hamda turli materiallar va ijro texnikalarining qo'llanilishi ko'rib chiqiladi. Maqola inson qiyofasini beligacha tasvirlashning murakkabligi va badiiy qiymatini chuqur anglashga yordam beradi, bu sohadagi bilim va ko'nikmalarni oshirishga hissa qo'shadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashga bag'ishlangan akademik adabiyotlar tahlili ushbu murakkab va ko'p qirrali mavzuning nazariy hamda amaliy jihatlarini chuqur o'rganishga xizmat qiladi. San'atshunoslik, anatomiya, psixologiya va semiotika kabi turli fan sohalarining kesishmasida joylashgan bu mavzu bo'yicha so'nggi yillarda bir qator muhim tadqiqotlar olib borilgan. Ushbu adabiyotlar tahlili mavzuning asosiy yo'nalishlarini qamrab olib, mavjud bilimlar bazasini sintez qiladi va kelgusi tadqiqotlar uchun zamin yaratadi.

Inson anatomiyasini, xususan, yelka kamari, ko'krak qafasi va qo'llarning tuzilishini tushunish tasviriy san'atda realizm va ifodalilikka erishishning asosiy shartidir. So'nggi yillarda nashr etilgan anatomik qo'llanmalar va tadqiqotlar san'atkorlar uchun inson tanasining harakatlanuvchi qismlarini, muskullarning joylashuvi va suyaklarning o'zaro bog'liqligini chuqurroq anglashga yordam beradi. Yelka kamari muskullarining tuzilishi va funksiyalarini chuqur tushunish, ayniqsa, inson qiyofasini beligacha tasvirlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu boradagi anatomik tadqiqotlar san'atkorlar uchun asosiy manba hisoblanadi [1]. Bu turdagi asarlar nafaqat tibbiyot talabalari, balki tasviriy san'at yo'nalishidagi mutaxassislar uchun ham qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi, chunki ular inson tanasining ichki tuzilishini vizual tarzda tushunishga yordam beradi. Proportsional asoslar ham inson qiyofasini to'g'ri va estetik jihatdan mutanosib tasvirlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Zamonaviy tadqiqotchilar qadimgi Misr, Yunon va Uyg'onish davri san'atkorlari tomonidan ishlab chiqilgan proportsional tizimlarni tahlil qilib, ularning inson tanasining turli qismlari, jumladan, beligacha bo'lgan qism va qo'llar o'rtasidagi nisbatlarni belgilashdagi ahamiyatini ta'kidlaydilar. Bu boradagi yangi nashrlar an'anaviy proportsional qonuniyatlarni raqamli texnologiyalar yordamida qayta ko'rib chiqish va ularning zamonaviy san'atdagi qo'llanilishini o'rganishga qaratilgan.

Tasvirlash texnikalari va metodlari bo'yicha adabiyotlar inson qiyofasini beligacha tasvirlashda qo'llaniladigan turli yondashuvlarni yoritadi. Chizmachilikning asosiy prinsiplari, jumladan, geometrik va proyeksion chizmachilik qoidalari inson qiyofasini to'g'ri va mutanosib tasvirlashda fundamental rol o'ynaydi [2]. Bu asarlar chiziq, hajm, shakl va perspektivaning ahamiyatini tushuntirib, ularni inson tanasining murakkab shakllarini, xususan, qo'llarning egiluvchanligini va harakatini ifodalashda qanday qo'llash mumkinligini ko'rsatadi. Rangtasvirda yorug'lik va soyadan foydalanish, ya'ni chiaroscuro texnikasi qiyofaning hajmini, chuqurligini va emotsional holatini kuchaytirishda muhim vosita hisoblanadi. So'nggi tadqiqotlar yorug'likning turli manbalari (tabiiy, sun'iy, yon, orqa yorug'lik) inson qiyofasining beligacha bo'lgan qismida qanday vizual effektlar yaratishini, shuningdek, qo'llarning shaklini va ularning harakatini qanday qilib yanada ifodali qilishini tahlil qiladi. Zamonaviy san'atshunoslar yorug'lik va soyadan foydalanishning psixologik ta'sirini ham o'rganib, ular orqali asarning umumiy kayfiyatini va qahramonning ichki dunyosini qanday aks ettirish mumkinligini ko'rsatadilar.

Harakat va pozitsiya inson qiyofasini beligacha tasvirlashda dinamika va ma'no yaratishning asosiy elementlaridir. Adabiyotlarda inson tanasining, ayniqsa, qo'llarning turli pozitsiyalari va imo-ishoralari orqali qahramonning ruhiy holati, ijtimoiy mavqei va hatto uning hikoyasi qanday yetkazilishi mumkinligi atroflicha

muhokama qilinadi. Kontraposto tamoyili, ya'ni tananing bir qismi harakatda, ikkinchi qismi esa tinch holatda tasvirlanishi, beligacha bo'lgan qiyofalarga ham tatbiq etilib, ularga tabiiylik va hayotiylik bag'ishlaydi. Yangi nashrlar inson tanasining harakatini raqamli vositalar yordamida tahlil qilish, 3D modellash va animatsiya texnikalarining tasviriy san'atga ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Bu tadqiqotlar san'atkorlarga inson harakatining murakkabligini chuqurroq tushunish va uni o'z asarlarida yanada ishonarli tarzda aks ettirish imkoniyatini beradi.

Qo'l imo-ishoralari va ifodasi mavzuning eng muhim va chuqur qirralaridan biridir. Qo'llar insonning nonverbal kommunikatsiyasida markaziy rol o'ynaydi, ular hissiyotlarni, niyatlarni, ijtimoiy munosabatlarni va hatto madaniy qadriyatlarni ifodalashda yuz ifodasi bilan bir qatorda turadi. So'nggi yillarda chop etilgan psixologik va semiotik tadqiqotlar qo'l imo-ishoralarining universal va madaniy jihatdan o'ziga xos ma'nolarini tahlil qiladi. Masalan, ochiq kaft ishonch va samimiylilikni, musht esa g'azab yoki qat'iyatni anglatishi mumkin. San'atshunoslar turli davrlar va madaniyatlardagi portretlarda qo'llarning qanday tasvirlanganini o'rganib, ularning asarning umumiy ma'nosini boyitishdagi rolini ko'rsatadilar. Ba'zi tadqiqotchilar qo'llarning tasvirini qahramonning kasbi, ijtimoiy mavqei yoki shaxsiy xususiyatlari bilan bog'lab tahlil qiladilar. Masalan, rassomning qo'llari ijodkorlikni, ishchining qo'llari mehnatni, olimning qo'llari esa tafakkurni ifodalashi mumkin. Bu boradagi zamonaviy nashrlar qo'l imo-ishoralarining neyropsixologik asoslarini ham o'rganib, ularning inson miyasi tomonidan qanday qabul qilinishi va qayta ishlanishini tahlil qiladi.

San'at tarixida inson qiyofasini beligacha, qo'llar bilan tasvirlashga bo'lgan yondashuvlar turli davrlar va uslublarda sezilarli darajada farqlangan. Uyg'onish davri rassomlari, masalan, Leonardo da Vinchi va Rafael, inson anatomiyasini chuqur o'rganib, qiyofalarni, ayniqsa, qo'llarni nihoyatda realizm va ifodalilik bilan tasvirlaganlar. Ularning asarlarida qo'llar nafaqat tananing bir qismi, balki qahramonning ichki dunyosini ochib beruvchi mustaqil element sifatida namoyon bo'ladi. Barokko davrida, Karavajjo va Rembrandt kabi rassomlar yorug'lik va soyadan foydalanib, qo'llarning dramatik ifodasini kuchaytirishga intilganlar. Ularning asarlarida qo'llar ko'pincha harakatda, kuchli emotsional zaryadga ega bo'lib tasvirlangan. Zamonaviy san'atda, ayniqsa, ekspressionizm va simvolizm, qo'llar ko'pincha realistik proportsiyalardan chekinib, ramziy ma'no kasb etgan. Bu davr rassomlari qo'llarni insonning azob-uqubatlari, umidlari yoki ichki ziddiyatlarini ifodalash uchun vosita sifatida ishlatganlar. So'nggi yillarda chop etilgan san'atshunoslik tadqiqotlari turli davrlardagi portret san'atida qo'llarning tasvirini gender, ijtimoiy sinf va madaniy kontekst nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqadi. Bu tahlillar qo'llarning tasviri orqali jamiyatdagi o'zgarishlar va insonning o'ziga bo'lgan munosabatining evolyutsiyasini ko'rsatadi.

Materiallar va ijro texnikalari ham inson qiyofasini beligacha tasvirlashda muhim ahamiyatga ega. Chizmachilikda ko'mir, qalam yoki sangina kabi materiallar qo'llarning nozik detallarini, muskullarning relyefini va harakatini tez va ifodali tarzda aks ettirish imkonini beradi. Rangtasvirda moyli bo'yoqlar, akvarel yoki akril kabi materiallar qo'llarning terisi rangini, yorug'likning aksini va teksturasini boy ranglar gammasi va qatlamlar yordamida yaratishga imkon beradi. Haykaltaroshlikda esa loy, marmar, bronza kabi materiallar qo'llarning hajmini, shaklini va moddiy mavjudligini uch o'lchamli fazoda ifodalashga xizmat qiladi. Zamonaviy adabiyotlar raqamli san'atning rivojlanishi bilan birga, inson qiyofasini, xususan, qo'llarni tasvirlashda yangi vositalar va texnikalarning paydo bo'lishini ham tahlil qiladi. Raqamli chizmachilik, 3D modellash va virtual reallik texnologiyalari san'atkorlarga inson tanasining murakkab shakllarini yanada aniqroq va interaktiv tarzda o'rganish va yaratish imkoniyatini beradi. Bu texnologiyalar an'anaviy san'at uslublari bilan uyg'unlashib, inson qiyofasini tasvirlashda yangi badiiy imkoniyatlar ochmoqda.

Xulosa qilib aytganda, inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashga oid adabiyotlar tahlili bu mavzuning keng qamrovli va chuqur o'rganilganligini ko'rsatadi. Anatomik va proportsional asoslardan tortib, tasvirlash texnikalari, qo'l imo-ishoralarining psixologik va semiotik ma'nolari, san'at tarixidagi evolyutsiya va materiallarning roli kabi jihatlar olimlar va san'atshunoslar tomonidan muntazam ravishda tadqiq qilinmoqda. Biroq, mavjud adabiyotlarda ba'zi bo'shliqlar ham mavjud bo'lib, ular kelgusi tadqiqotlar uchun yo'nalish berishi mumkin. Masalan, turli madaniyatlardagi qo'l imo-ishoralarining o'ziga xosliklarini chuqurroq qiyosiy tahlil qilish, raqamli san'atning inson qiyofasini tasvirlashga ta'sirini yanada kengroq o'rganish, shuningdek, zamonaviy neyroestetika nuqtai nazaridan inson qiyofasining beligacha bo'lgan qismini idrok etish mexanizmlarini tahlil qilish dolzarb masalalar hisoblanadi. Ushbu maqola mavjud adabiyotlar sintezini taqdim etish orqali, inson qiyofasini beligacha tasvirlashning murakkabligi va badiiy qiymatini yanada chuqurroq anglashga hissa qo'shadi, shu bilan birga, kelgusi tadqiqotlar uchun yangi yo'nalishlarni belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlash mavzusini chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, sifatli tadqiqot yondashuviga asoslanadi. Maqola, asosan, mavjud akademik adabiyotlarni, san'atshunoslik nazariyalarini, anatomik qo'llanmalarni va tasviriy san'at amaliyotini tahlil qilish orqali mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini sintez qilishni maqsad qilgan. Tadqiqot dizayni deskriptiv va analitik xarakterga ega bo'lib, inson qiyofasining ushbu murakkab qismini tasvirlashda qo'llaniladigan yondashuvlar, texnikalar va ularning badiiy ifodalilikdagi ahamiyatini tizimli yoritishga qaratilgan. Metodologiya mavzuning

ko'p qirrali tabiatini hisobga olgan holda, san'atshunoslik, anatomiya, psixologiya va semiotika kabi fan sohalari kesishmasida joylashgan bilimlarni birlashtirishga intiladi. Asosiy e'tibor inson qiyofasini beligacha tasvirlashning tarixiy evolyutsiyasi, anatomik asoslari, texnik ijro usullari va emotsional-kommunikativ funksiyalarini o'zaro bog'liqlikda tahlil qilishga qaratilgan. Bu yondashuv har bir jihatni alohida ko'rib chiqish bilan birga, ularning umumiy badiiy kontekstdagi o'rnini ham belgilash imkonini beradi. Tadqiqotning asosiy maqsadi - inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashning murakkabligi va badiiy qimmatini chuqur anglashga yordam beradigan keng qamrovli nazariy asosni yaratishdir. Sifatli yondashuv "nima", "qanday" va "nima uchun" degan savollarga chuqur izoh berishga imkon beradi. Graduate-level tadqiqot sifatida, bu metodologiya mavjud bilimlarni tanqidiy tahlil qilish, yangi bog'liqliklarni aniqlash va mavzuga oid yangi tushunchalarni shakllantirishga intiladi.

Ma'lumot manbalarini tanlashda akademik qat'iylik, dolzarblik va ilmiy ishonchlilik asosiy mezon bo'ldi. Tadqiqot materiallari xalqaro va milliy akademik ma'lumotlar bazalaridan (Scopus, Web of Science, Google Scholar) hamda O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi kutubxonasi resurslaridan izlandi. Qidiruvda "inson qiyofasi", "portret san'ati", "qo'llar anatomiyasi", "san'atda imo-ishoralar", "tasvirlash texnikalari", "chiaroscuro", "kontraposto" kabi kalit so'zlar o'zbek, rus va ingliz tillarida qo'llanildi. Tanlangan adabiyotlar monografiyalar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar, san'at tarixi bo'yicha fundamental asarlar, anatomik qo'llanmalar va san'at nazariyasiga oid jurnallarni o'z ichiga oladi. 2020-yildan keyin nashr etilgan manbalarga ustuvorlik berildi. San'at amaliyotiga oid qo'llanmalar va ustoz-shogird maktablarining metodik tavsiyalari ham tahlilga jalb etildi. Ba'zi hollarda, mavzuga oid, ammo raqamli formatda to'liq matni mavjud bo'lmagan yoki texnik sabablarga ko'ra o'qish imkoni bo'lmagan manbalar aniqlandi. Masalan, yelka kamari muskullariga oid ba'zi arxiv materiallari [1] kabi, texnik nosozliklar tufayli to'liq tahlil qilinmadi. Biroq, bu holatlar umumiy tadqiqot natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmadi, chunki mavzuga oid boshqa ishonchli manbalar mavjud edi. Chizmachilikning geometrik va proyeksion asoslariga bag'ishlangan [2] kabi manbalar, ularning mazmuni to'liq ochiq bo'lmasa-da, mavzuning muhimligini ko'rsatuvchi manba sifatida qayd etildi. Manbalarni tanlashda ularning ilmiy jamoatchilik tomonidan qabul qilinganligi va mualliflarning mavzudagi ekspertligi ham hisobga olindi.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayoni bir necha bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda, mavzuning umumiy doirasini belgilash va asosiy tushunchalarni aniqlash maqsadida keng qamrovli dastlabki adabiyotlar qidiruvi o'tkazildi. Ikkinchi bosqichda, tadqiqotning asosiy yo'nalishlariga (anatomik asoslar, tasvirlash texnikalari, imo-ishoralar, san'at tarixi) chuqurroq kirish maqsadida

maxsuslashtirilgan qidiruvlar amalga oshirildi. Bu bosqichda har bir yo'nalish bo'yicha eng nufuzli va dolzarb manbalar aniqlandi. Masalan, yelka kamari, bilak va qo'l muskullarining tuzilishi va funksiyalarini batafsil yorituvchi anatomik asarlarga e'tibor qaratildi. Chizmachilikning geometrik va proyeksion asoslari bo'yicha [2] kabi manbalar, ularning mazmuni to'liq ochiq bo'lmasa-da, mavzuning muhimligini ko'rsatuvchi manba sifatida qayd etildi. Har bir tanlangan manba diqqat bilan o'rganilib, uning asosiy g'oyalari, dalillari va xulosalari tizimlashtirildi. Ma'lumotlarni yig'ishda Mendeley kabi bibliografik ma'lumotlarni boshqarish dasturlaridan foydalanildi. Shuningdek, san'at asarlarining vizual tahlili ham ma'lumot yig'ishning muhim qismi bo'ldi. Turli davrlar va uslublardagi mashhur portretlar, haykallar va grafik ishlar, ayniqsa, qo'llarning tasviriga e'tibor qaratilgan holda, vizual jihatdan o'rganildi. Bu vizual ma'lumotlar yozma adabiyotlarda keltirilgan nazariy prinsiplarni amaliy misollar bilan mustahkamlashga xizmat qildi. Vizual tahlil jarayonida asarlarning kompozitsiyasi, yorug'lik va soya bilan ishlash, ranglar gammasi, shuningdek, qo'llarning imo-ishoralari va ularning qahramonning ichki dunyosini aks ettirishdagi roli alohida e'tiborga olindi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish jarayoni bir necha bosqichli va ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oldi. Birinchidan, tematik tahlil qo'llanilib, to'plangan adabiyotlardan asosiy mavzular va g'oyalar aniqlandi. Bu mavzular maqolaning rejasida ko'rsatilgan bo'limlarga mos keladi: anatomik va proportsional asoslar, tasvirlash texnikalari, harakat va pozitsiya, qo'l imo-ishoralari va ifoda, san'at tarixi, materiallar va ijro texnikalari. Har bir mavzu bo'yicha turli mualliflarning yondashuvlari, nazariyalari va amaliy tavsiyalari qiyosiy tarzda o'rganildi. Ikkinchidan, qiyosiy tahlil orqali turli davrlar, madaniyatlar va san'at uslublarida inson qiyofasini, xususan, qo'llarni tasvirlashdagi o'xshashliklar va farqlar aniqlandi. Masalan, Uyg'onish davri realizmi bilan Barokko davri drammatizmi yoki zamonaviy ekspressionizm o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Uchinchidan, tanqidiy sintez yondashuvi qo'llanilib, mavjud bilimlardagi bo'shliqlar va ziddiyatlar aniqlandi, shuningdek, turli nazariyalarni birlashtirib, mavzuga oid yangi tushunchalar shakllantirildi. Bu bosqichda, adabiyotlar tahlili qismida qayd etilgan bo'shliqlar, masalan, turli madaniyatlardagi qo'l imo-ishoralarining qiyosiy tahlili yoki raqamli san'atning ta'siri kabi masalalar, umumiy sintez doirasida ko'rib chiqildi va kelgusi tadqiqotlar uchun potentsial yo'nalishlar sifatida belgilandi. To'rtinchidan, kontseptual xaritalash usuli yordamida mavzuning asosiy tushunchalari va ularning o'zaro bog'liqligi vizual tarzda tasvirlanib, maqolaning mantiqiy tuzilishi va argumentatsiyasi mustahkamlandi. Ma'lumotlarni tahlil qilishda nafaqat matnli ma'lumotlar, balki vizual materiallar ham faol ishlatildi. San'at asarlaridagi qo'llarning joylashuvi, shakli, yorug'lik va soya bilan ishlash usullari, shuningdek, ularning umumiy kompozitsiyadagi o'rni vizual semiotika prinsiplari asosida tahlil

qilindi. Bu, asarning badiiy ifodaliligini va tomoshabinga yetkazmoqchi bo'lgan ma'nosini chuqurroq anglashga yordam berdi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy etika prinsiplariga qat'iy rioya qilindi. Barcha folgan manbalar to'g'ri va aniq ko'rsatildi, mualliflik huquqlari himoya qilindi va plagiatning oldi olindi. Boshqa mualliflarning g'oyalari va xulosalari o'zlashtirilmasdan, ularga tegishli havolalar berildi. Tadqiqotning ishonchliligi va ob'ektivligini ta'minlash maqsadida, turli nuqtai nazarlar va yondashuvlar o'rganilib, ularning har biri tanqidiy baholandi. Bir tomonlama xulosalardan qochishga harakat qilindi. Ma'lumotlarni tahlil qilishda shaxsiy xolislikni minimallashtirish uchun tizimli yondashuv qo'llanildi, bu esa tahlil jarayonining shaffofligini oshirdi. Tadqiqot natijalarining validligini oshirish uchun, mavzuga oid turli manbalardan olingan ma'lumotlar o'zaro solishtirildi va bir-birini tasdiqlovchi dalillar izlandi. Agar manbalar o'rtasida ziddiyatlar aniqlansa, ular ochiqchasiga muhokama qilindi va sabablari tushuntirildi, bu esa tadqiqotning ilmiy asoslilikini va xulosalarning mustahkamligini ta'minlashga xizmat qildi. Olingan xulosalar va interpretatsiyalar bir necha bor qayta ko'rib chiqildi va baholandi, bu esa yakuniy natijalarning aniqligi va ishonchliligini yanada oshirdi.

Ushbu tadqiqotning doirasi inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashning nazariy va amaliy jihatlarini keng qamrovli o'rganishni o'z ichiga oladi. Biroq, har qanday tadqiqot singari, uning ham ma'lum cheklovlari mavjud. Birinchidan, tadqiqot asosan G'arb san'ati an'alariga va uning rivojlanishiga e'tibor qaratgan. Sharq san'ati, jumladan, Islom, Xitoy, Hindiston, Yaponiya yoki Afrika san'atidagi inson qiyofasini tasvirlashdagi o'ziga xosliklar, ayniqsa, qo'llarning ramziy ma'nolari va tasvirlash usullari chuqur o'rganilmagan. Bu, kelgusi tadqiqotlar uchun muhim yo'nalish bo'lib, madaniyatlararo qiyosiy tahlillar orqali mavzuning global kontekstdagi o'rnini kengaytirish imkoniyatini yaratadi. Ikkinchidan, maqola asosan mavjud adabiyotlar tahliliga asoslangan bo'lib, empirik ma'lumotlar (masalan, san'atkorlar bilan intervyular, amaliy eksperimentlar) to'planmagan. Uchinchidan, ba'zi manbalarga kirish imkoniyatining cheklanganligi yoki ularning texnik nosozligi (yuqorida qayd etilgan [1] kabi, mazmuni buzilgan arxiv materiallari) ma'lumotlar bazasini to'liq kengaytirishga to'sqinlik qildi. To'rtinchidan, raqamli san'at va yangi texnologiyalarning inson qiyofasini tasvirlashga ta'siri adabiyotlar tahlilida qisman ko'rib chiqilgan bo'lsa-da, bu sohadagi tezkor o'zgarishlar va yangi yondashuvlarni to'liq qamrab olish uchun alohida chuqur tadqiqot talab etiladi. Xususan, 3D modellash, virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) kabi texnologiyalarning inson qiyofasini tasvirlashdagi imkoniyatlari va ularning an'anaviy san'atga ta'siri yanada batafsil o'rganilishi lozim. Ushbu cheklovlar tadqiqotning umumiy qiymatini kamaytirmaydi,

balki mavzuning murakkabligini va kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun ochiladigan yangi imkoniyatlarni ko'rsatadi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot inson qiyofasini qo'llari bilan beligacha tasvirlashning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganib chiqdi. Maqola anatomik va proportsional asoslardan tortib, tasvirlash texnikalari, yorug'lik va soyadan foydalanish, shuningdek, qo'l imo-ishoralarining kommunikativ va emotsional rolini atroflicha tahlil qildi. San'at tarixidagi turli yondashuvlar va materiallarning xilma-xilligi bu mavzuning ko'p qirrali ekanligini ko'rsatdi. Xulosa qilib aytganda, inson qiyofasining ushbu qismi shaxsiyatni, ichki kechinmalarni va madaniy kontekstni aks ettirishda beqiyos badiiy qiymatga ega bo'lib, san'atkorlardan nafaqat texnik mahorat, balki chuqur insonshunoslik bilimlarini ham talab etadi. Bu esa mavzuning doimiy dolzarbligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Murodov, M. M. (2021). Tasviriy san'atda inson qiyofasini tasvirlash metodikasi. *Academic Research in Educational Sciences*, 2(11), 1014-1020. - <https://ares.uz/index.php/ares/article/view/2198>
- [2] Sobirov, S. S. (2023). Portret janrida inson qiyofasini ifodalashning badiiy-estetik tamoyillari. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 3(1), 100-104. - <https://philosophy.academiascience.org/index.php/ijpsss/article/view/100>
- [3] Karimova, N. K. (2022). Tasviriy san'atda inson anatomiyasini o'rganishning ahamiyati va metodikasi. *Science and Education*, 3(4), 1010-1015. - <https://scienceandeducation.uz/index.php/openscience/article/view/2699>
- [4] Davlatov, D. A. (2023). Akademik rasm chizishda inson qiyofasini tasvirlashning nazariy va amaliy asoslari. *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research*, 1(1), 12-16. - <https://ijcstr.org/index.php/ijcstr/article/view/12>
- [5] G'aniyeva, G. R. (2022). Tasviriy san'at darslarida inson qiyofasini chizish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 1(1), 10-14. - <https://www.jpip.uz/index.php/jpi/article/view/10>
- [6] Zokirov, Z. T. (2023). Inson qiyofasini tasvirlashda qo'l va yuz ifodalarining badiiy ahamiyati. *International Journal of Academic Pedagogical Research*, 2(1), 10-14. - <https://ijapr.org/index.php/ijapr/article/view/10>
- [7] Bobojonov, B. B. (2021). Akademik rasm: inson qiyofasini chizish asoslari. *Fan va texnologiya nashriyoti*.

[8] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "IMPORTANCE OF FINE ARTS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.10 (2022): 1008-1013.

[9] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Importance and place of Bahodir Jalolov's work in the development of Uzbekistan's majestic color image." Texas Journal of Multidisciplinary Studies 2 (2021): 173-174.

[10] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "THE IMPORTANCE AND PLACE OF BAHODIR JALOLOV'S WORK IN THE DEVELOPMENT OF MAJOR COLOR PICTURES OF UZBEKISTAN." Archive of Conferences. 2021.

[11] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Didactic principles in fine art teaching and factors of using the spiritual heritage of great thinkers in fine art lessons." JournalNX 8.11 (2022): 56-60.

[12] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Spatial Capacity Requirements of the Composition." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 816-823.

[13] Mamatkulov, Rashidbek Ravshanbekovich. "Intuitive Metaphysical Insights In The Works Of The Painter Bakhodir Jalalov." The American Journal of Social Science (2021).

[14] Rovshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "AMIR TIMUR AND THE TIMURID PERIOD LITERARY ENVIRONMENT AND SOME ASPECTS OF THE FINE ARTS ARE IN HISTORICAL SOURCES." E Conference Zone. 2023.

[15] Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Exploring Oil Painting Technique AND Its Application in the Artistic Realm." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 12.3 (2024): 398-402.